

Speuren naar oplossingen bij knelpunten

CEMMP's vervullen een belangrijke rol voor akker- en tuinbouw

Alle zeven deelsectoren binnen de Nederlandse akker- en tuinbouw hebben een zogeheten CEMMP, wat staat voor Coördinator Effectief Middelen en Maatregelen Pakket. Een CEMMP signaleert knelpunten in de teelten binnen zijn of haar aandachtsgebied, op het gebied van de bestrijding van ziekten, plagen en onkruiden, om vervolgens samen met diverse partijen op zoek te gaan naar oplossingen. Die kunnen in verschillende richtingen worden gezocht, waarbij ook CropLife NL en de aangesloten bedrijven een rol spelen.

De CEMMP's van de zes deelsectoren. Achteraan van links naar rechts: Irma Lukassen, bloembollen (Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur), Frans Geijs, vollegrondsgroenten en bomen, vaste planten en zomerbloemen (Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland), Jaco van Bruchem, fruitteelt (Nederlandse Fruittelers Organisatie). Vooraan van links naar rechts: Bert Waterink, akkerbouw (BO akkerbouw), Jeannette Vriend, glastuinbouw (Glastuinbouw Nederland). Inzet: Gea Bouwman, uitgangsmateriaal (Plantum).

Al kwart eeuw CEMMP's

De eerste CEMMP startte in 1997 in de fruitteelt en de akkerbouw. In de akkerbouw met als taak te zoeken naar een oplossing voor knelpunten in de teelt van graszaad. Binnen enkele jaren daarna hadden alle zeven deelsectoren binnen de akker- en tuinbouw een CEMMP. Eén van de CEMMP's werkt voor twee deelsectoren. Het betreft de deelsectoren akkerbouw, fruitteelt, glastuinbouw, vollegrondsgroenten, bomen-vaste planten-zomerbloemen, bloembollen, en uitgangsmateriaal (zie ook bijgaande groepsfoto en bijschrift). Overigens was de oorspronkelijke benaming CEMP, dus met één M. Die stond voor 'middelen'. Daar is later de M van 'maatregelen' aan toegevoegd, omdat de oplossingsrichtingen breder gaan dan alleen gewasbeschermingsmiddelen.

We spreken met drie CEMMP's: Jaco van Bruchem (fruitteelt), Jeannette Vriend (glastuinbouw) en Bert Waterink (akkerbouw). Hoe noodzakelijk is hun werk? Welke ontwikkelingen zien zij? Hoe gaan zij te werk bij het signaleren van knelpunten en het zoeken naar oplossingen? Hoe verloopt de samenwerking met CropLife NL en haar deelnemers? Welke rol speelt het [Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030](#) in hun werk?

Eerst kleine teelten, nu ook grote teelten

"Aankankelijk richtten de CEMMP's zich op de kleine toepassingen, doorgaans de kleine teelten", vertelt Bert. "Want daar zaten destijds de knelpunten. Inmiddels richten we ons steeds meer op de grote teelten. Dit verzoek komt nadrukkelijk vanuit de sectoren, omdat de grote teelten meer en meer kampen met knelpunten in de bestrijding van ziekten, plagen en onkruiden." Een belangrijke oorzaak hiervan is de steeds strenger wordende Europese regelgeving voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen, geeft Jeannette aan. "Daardoor vallen middelen weg en is het moeilijker voor de gewasbeschermingsbedrijven om nieuwe middelen

Aanvankelijk zaten de knelpunten vooral in de kleine teelten. Maar de laatste jaren ook steeds meer in de grote teelten.

op de markt te brengen. Het gevolg is dat het effectief middelenpakket steeds smaller wordt. Daarnaast hebben we te maken met klimaatverandering. Hierdoor doen nieuwe ziekten, plagen en onkruiden hun intrede in Nederland. Ook maken de extreme weersomstandigheden, bijvoorbeeld lange warmte- of droogteperiodes, de gewassen kwetsbaarder."

Noodzaak van coördinerende rol

Hoe noodzakelijk is het werk van de CEMMP's? "Ik heb eens een inventarisatie gemaakt van de toegelaten toepassingen in kleinfruit", vertelt Jaco. "Daaruit bleek dat bij ruim de helft ik als CEMMP een rol heb gespeeld. Misschien waren die toepassingen, of een deel ervan, er ook wel gekomen als er geen CEMMP was geweest. Maar het illustreert wel het forse aantal knelpunten in de teelt."

Ook de andere CEMMP's geven aan dat er veel knelpunten zijn, en dat het aantal en de urgentie ervan toeneemt. Bert merkt op: "De C van 'coördinator' in CEMMP is belangrijk. Zonder iemand met een coördinerende rol binnen een deelsector zou het signaleren van knelpunten en het zoeken van oplossingen ongestructureerd en versnipperd gebeuren. Dan ging ieder voor zich te werk, wat minder effectief en efficiënt is. Daarnaast is het goed om nauwlettend de Europese besluitvorming te volgen, om te kunnen anticiperen op toekomstige knelpunten."

Bert Waterink: "Zonder iemand met een coördinerende rol binnen een deelsector zou het signaleren van knelpunten en het zoeken van oplossingen ongestructureerd en versnipperd gebeuren."

Signaleren van knelpunten

Hoe gaan de CEMMP's te werk bij het signaleren van knelpunten? "In ons werk hebben we vrijwel dagelijks contact met telers, onderzoekers, teeltadviseurs en andere erfbetreders", vertelt Jeannette. "Daarbij hebben we altijd onze voelsprietten uitstaan als het gaat om knelpunten. Verder bezoeken we diverse bijeenkomsten die gerelateerd zijn aan de sector. Als we denken een knelpunt te signaleren, gaan we informeren bij diverse partijen binnen de sector, en bijvoorbeeld ook bij onderzoekers, om duidelijk te krijgen of het echt een knelpunt is en in welke mate. Verder werken diverse CEMMP's met klankbordgroepen vanuit de sector, om zo in beeld te krijgen van wat er speelt."

Bert vult aan: "Belangrijk is om uit te zoeken of een door een teler aangekaart probleem een geval op zich is, of een probleem dat in de hele sector speelt. Soms speelt het vooral in bepaalde regio's. Of, bijvoorbeeld in de akkerbouw, op bepaalde grondsoorten."

Jeanette Vriend: "We hebben altijd onze voelsprietten uitstaan als het gaat om knelpunten."

Zoeken naar oplossingen

Jaco illustreert hoe de CEMMP's te werk gaan bij het zoeken naar oplossingen: "Als het gaat om middelen, spelen onze contacten met CropLife NL en de toelatinghouders een belangrijke rol. We wisselen regelmatig informatie uit over middelen en toepassingen. Zo kun je als CEMMP een toelatinghouder attenderen op toepassingen van een middel die zij nog niet in beeld hebben. Of je vraagt hen mee te denken over een uitbreiding van een toegelaten middel, om daarmee een knelpunt op te lossen. Als CEMMP's ervaren wij deze samenwerking als prettig, zowel met de toelatinghouders als met CropLife NL als organisatie, waarmee we ook regelmatig informatie uitwisselen."

De drie CEMMP's benadrukken dat het delen van kennis van wezenlijk belang is. "Zowel tussen de CEMMP's onderling als met anderen die van doen hebben met plantaardige productie." Dat gebeurt niet alleen op nationaal niveau, maar ook internationaal, merkt Jaco op. "Ik neem deel aan een internationaal overleg met collega's uit andere Europese landen. Bij iedere bijeenkomst haal ik nieuwe informatie op, die ik kan benutten binnen mijn werk als CEMMP."

Jaco van Bruchem: "Als het gaat om middelen, spelen onze contacten met CropLife NL en de toelatinghouders een belangrijke rol."

Als actueel knelpunt noemt Jaco de suzuki-fruitvlieg, die onder meer in de fruitteelt en in de teelt van kleinfruit en aardbeien onder glas voor problemen zorgt: "Dit is een nieuw plaaginsect, dat zo'n tien jaar geleden zijn intrede heeft gedaan in Europa. Zoals gebruikelijk, zoeken we in beide oplossingsrichtingen tegelijk: dus zowel op het gebied van middelen als van maatregelen. We proberen nu een uitbreiding (NLKUG, zie verderop in artikel) te realiseren voor twee toegelaten middelen. En we werken aan maatregelen, zoals het toepassen van gaas, hygiënisch werken, steriele mannetjes techniek, en de inzet van natuurlijke vijanden."

Suzuki-fruitvlieg (foto gemaakt door: Katja Schulz; CC-BY, ongewijzigd)

Naar weerbare teeltsystemen

De oplossingsrichtingen binnen de categorie 'maatregelen' zijn de laatste jaren steeds belangrijker geworden, geven de CEMMP's aan. En dat is volgens hen een trend die zich doorzet. "Dit is ook in de geest van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030", benadrukt Bert. "Daarin wordt gestreefd naar weerbare gewassen en teeltsystemen, met minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen."

De CEMMP's geven aan dat de sectoren blij zijn met het Uitvoeringsprogramma. "Het biedt ons een platform om constructief in gesprek te zijn met de overheid en andere partijen. Daarnaast is het een goede basis voor het initiëren van publiek-private onderzoeksprojecten. Verder lopen er diverse praktijkpilots van het Uitvoeringsprogramma, die kunnen bijdragen aan het oplossen van knelpunten."

Oplossingsrichtingen binnen 'maatregelen'

De drie CEMMP's noemen enkele oplossingsrichtingen op het gebied van maatregelen: "Het bouwplan, met daarin doordachte keuzes als het gaat om gewasrotatie. Beslissingsondersteunende systemen, voor een optimale timing van de toepassing van middelen. Het ontwikkelen van resistente rassen, wat overigens wel veel tijd kost. Mechanische onkruidbestrijding, waarin robotisering en precisietechnieken een steeds belangrijker rol spelen. De toepassing van biostimulanten, om planten weerbaarder te maken tegen abiotische stress (bijvoorbeeld droogte) en daarmee de groei van het gewas optimaal te ondersteunen. Het stimuleren van biodiversiteit rond de percelen, bijvoorbeeld met akkerranden waarin natuurlijke vijanden van plaaginsecten zich kunnen ontwikkelen. Teeltvoorschriften, zoals maatregelen op het gebied van hygiëne en gewasrotatie. Al deze ontwikkelingen zijn in opkomst en behoeven veelal nog het nodige onderzoek en het opdoen van praktijkervaring."

Oplossingsrichtingen binnen 'middelen'

De categorie 'middelen' biedt verschillende oplossingsrichtingen. Jeanette merkt op: "Als het gaat om middelen, zijn we als sectoren blij met de sterke toename van het aandeel biologische en laag-risico gewasbeschermingsmiddelen. Wel luistert de toepassing ervan nauwer, voor optimale effectiviteit. Praktijkervaring moet leiden tot verdere optimalisering van het gebruik ervan. Dat kost wel tijd." Binnen de categorie 'middelen' zijn er verschillende procedures die kunnen worden doorlopen, zoals de hiervoor besproken reguliere toelating, en verder de wederzijdse erkenning, NLKUG en vrijstelling.

Bladluis

Jeannette noemt de witte vlieg en bladluis (overbrenger van virus) als voorbeelden van knelpunten in de glastuinbouw. "Tot voor kort hadden glastuinders hiervoor een uitgekiend systeem, met een combinatie van natuurlijke vijanden en selectief werkende chemische gewasbeschermingsmiddelen, die deze natuurlijke vijanden ontzien. Maar recent zijn enkele van deze middelen weggefallen. Nu puzzelen we op een nieuw systeem, waarin nieuwe biologische middelen en nieuwe biologische bestrijders een plek zouden kunnen hebben."

Wederzijdse erkenning

Wederzijdse erkenning is het benutten van een toelating van een toepassing door een andere lidstaat binnen de Europese toelatingszone. "Maar dit gaat nog maar moeizaam en mondjesmaat, omdat de Europese harmonisatie nog niet goed uitgekristalliseerd is", merkt Jeanette op.

NLKUG

Toen het alleen nog om kleine toepassingen ging, was het voornaamste instrument voor de CEMMP's en hun deelsectoren de zogeheten derdenuitbreiding. Deze is inmiddels opgevolgd door de [NLKUG](#), waarvan door de sector nog steeds gebruik wordt gemaakt. "De NLKUG is een nationale uitbreiding met een kleine toepassing van een bestaande toelating", legt Jeannette uit. "Deze specifieke toelatingsprocedure kan ook door een andere partij dan de toelatinghouder bij het Ctgb worden aangevraagd."

Jaco vult aan: "Een voorwaarde is dat de toelatinghouder hiervoor toestemming geeft. Onze ervaring hierin is dat toelatinghouders coöperatief zijn.

Verder kan een NLKUG alleen worden aangevraagd als het gewas waarvoor de uitbreiding geldt, sterk lijkt op het gewas waarvoor de bestaande toelating geldt. Dus bijvoorbeeld een uitbreiding naar pruim van een bestaande toelating in appel. Ook de wijze en frequentie van toepassen moeten overeenkomen."

Het Ctgb maakt dan gebruik van de bestaande risicobeoordeling voor milieu en voor de veiligheid van toepasser, omwonenden en passanten. "De aanvragende partij levert aanvullende onderzoeksgegevens aan met betrekking tot voedselveiligheid. Want dit aspect moet per voedingsgewas specifiek beoordeeld worden."

Vrijstelling

Een ander instrument is de vrijstelling. "De sector kan de minister van LVVN verzoeken om een vrijstelling van een toepassing waarvan de toelating vervallen is of nog niet afgerond is", legt Jeanette uit. "Dit gaat doorgaans om knelpunten die zich tijdelijk voordoen. Een vrijstelling geldt voor maximaal 120 dagen. Of in geval van een zogeheten transitievrijstelling kan deze voor meerdere keren worden afgegeven. Na het ontvangen van het verzoek vraagt de minister aan de NVWA om advies over de landbouwkundige noodzakelijkheid, en bij het Ctgb een advies of het qua risico's voor mens, dier en milieu verantwoord is om de vrijstelling te verlenen."

Cichorei

Bert geeft een voorbeeld van een knelpunt in de akkerbouw: "Een actueel knelpunt is onkruidbestrijding in cichorei die voor de productie van inuline geteeld wordt. De toelating van het hiervoor aangewezen onkruidbestrijdingsmiddel is vervallen. Deze planten zijn te kwetsbaar voor mechanische onkruidbestrijding. Daarom hebben we de minister van LVVN verzocht om een transitievrijstelling, dus voor meerdere jaren, die overigens nog niet is toegekend. Het robotwieden is sterk in ontwikkeling. We hopen dat vanuit deze hoek straks de oplossing komt en de vrijstelling niet meer nodig is."

Met welk gevoel toekomst tegemoet?

Ervaren de CEMMP's of ze in staat zijn voldoende oplossingen voor de teelten beschikbaar te houden? Met welk gevoel gaan ze de toekomst tegemoet? Voor wat betreft de glastuinbouw zegt Jeannette: "Het middelenpakket is in veel teelten al niet breed en er vervallen nog steeds middelen. Tijdslijnen voor nieuwe registraties duren erg lang, zodat ook alternatieven zeer beperkt beschikbaar komen voor onze telers. Kortom, het is een grote uitdaging om voldoende snel goede oplossingsrichtingen te vinden, die tegelijk toepasbaar zijn in de grote verscheidenheid aan teelten. Ik hoop ook dat er voldoende innovatiekracht in onze sector blijft bestaan om deze uitdagingen aan te gaan. En dat toelatinghouders zich blijven inspannen voor zowel grote als kleine teelten in Nederland."

Jaco zoomt in op de fruitteelt: "Het middelenpakket verandert snel. Bekende producten verdwijnen. Echter, er komt geen vergelijkbaar aantal oplossingen voor terug. Daarbij is het nodig dat de beheersstrategieën aangepast worden. Dit vraagt veel nieuwe kennis van ondernemers. Ook de voorwaarden waaronder gewasbeschermingsmiddelen ingezet mogen worden, veranderen snel. Duidelijk is dat niet alle telers de snel veranderende ziekte- en plaagbeheersstrategieën kunnen bijhouden en niet de benodigde investeringen kunnen doen om aan de toepassingsvoorwaarden te voldoen. Het gesprek is nodig over op welke manier ziekten en plagen wel beheerst kunnen worden, in plaats van over wat niet mag."